

Unesco Werelderfgoed Woudagemaal Nederland ontmoet Unesco Werelderfgoed Albula/Bernina spoorlijn Zwitserland.

Europees jaar voor Cultureel Erfgoed

Dankzij een unieke kans in het Europees jaar voor Cultureel Erfgoed werden wij in de gelegenheid gesteld om ervaringen te delen met een collega Unesco Werelderfgoed in Europa, op het gebied van onze Outstanding Universal Values en eigentijdse begrippen als duurzaamheid en duurzaam toerisme. Tevens namen we de gelegenheid te baat de impact van de Unesco Werelderfgoedstatus te vergelijken.

Een delegatie van twee van Unesco Werelderfgoed Woudagemaal is van 14 t/m 16 december 2018 in Zwitserland als gast van de Bernina spoorlijn.

Belangrijkste doel: kennis maken met een collega Unesco Werelderfgoedsite die voorspoed bracht in een regio op zowel economisch als sociaal en cultureel gebied.

Dankzij nieuwe technologische ontwikkelingen in het laatste deel van de 19de en het begin van de 20ste eeuw ontstonden nieuwe kansen op het gebied van weg en waterbouw en transport. Het Ir. D. F. Woudagemaal werd geopend in 1920 en de Rhätische Bahn in 1904. Bijna een eeuw en meer dan een eeuw geleden.

Het Rhätische werelderfgoed is een voorbeeld van het toepassen van een treinspoor ten behoeve van het opheffen van het isolement van nederzettingen in de centrale Alpen begin 20ste eeuw. Dit wordt gezien als van uitzonderlijke universele waarde.

Restaurant op Alp Grüm welke alleen bereikbaar is met de trein.

Unesco Werelderfgoed Woudagemaal getuigt van de kracht van stoomtechniek voor het beheersen van krachten van de natuur in het bijzonder ten behoeve van het managen van water. Een pracht voorbeeld van wat Nederlandse engineers toen al konden en wereldwijd vermaard werden. Het water kon worden gemanaged. De mensen in de provincie Friesland konden hun voeten droog houden. Maar bovenal konden zij hun regio ontwikkelen op economisch, sociaal en cultureel gebied.

Vraag is hoe actuele duurzaamheidsdoelen en genoemde historische feiten vandaag de dag herkenbaar zijn. Meer specifiek: hoe profiteren de bewoners van de regio's waarin de beide Werelderfgoederen zich bevinden vandaag de dag nog? En voor wat betreft het toerisme: hoe wordt in dit opzicht geprofiteerd van de Werelderfgoedstatus.

Feit is dat iconische Werelderfgoedsites vandaag de dag enorm populaire bestemmingen zijn voor cultuur- en natuurtoerisme.

Hoe creëren we nieuwe duurzame mogelijkheden en nieuwe impulsen in een historisch bepaalde omgeving met een beschermde status.

Outstanding Universal Value

The Rhaetian Railway in the Albula/Bernina Landscapes represents an exemplary railway development for the disenclavement of the Central Alps at the beginning of the 20th century. The railway's socio-economic consequences were substantial and lasting for mountain life, the interchange of human and cultural values, and changes in the relationship between man and nature in the West. The Rhaetian Railway offers a wide diversity of technical solutions for the establishment of the railway in often severe mountain conditions. It is a well designed construction that has been realised with a high degree of quality and it has remarkable stylistic and architectural homogeneity. The railway infrastructure moreover blends in particularly harmoniously with the Alpine landscapes through which it passes.

Criterion (ii): *The Rhaetian Railway of Albula/Bernina constitutes an outstanding technical, architectural and environmental ensemble. The two lines, today unified in a single transalpine line, embody a very comprehensive and diversified set of innovative solutions that bear witness to substantial interchanges of human and cultural values in the development of mountain railway technologies, in terms of its architectural and civil engineering achievements, and its aesthetic harmony with the landscapes through which they pass.*

Criterion (iv): *The Rhaetian Railway of Albula/Bernina is a very significant illustration of the development of mountain railways at high altitudes in the first decade of the 20th century. It represents a consummate example of great quality, which was instrumental in the long-term development of human activities in the mountains. It offers diversified landscapes in conjunction with the railway that are significant of this period of the flourishing of a relationship between man and nature.*

The railway infrastructures of the Albula and Bernina lines form an authentic ensemble of great integrity. Their technical operation and their maintenance ensure long-term conservation of high quality. The Rhaetian railway company that has unified them and carries out their technical management has introduced technical changes and innovations that are compatible with the concept of authenticity of technological properties that are still in use.

The legal protection in place is adequate. The management system of the property is satisfactory, though a reinforcement of the presentation to the public of the founding heritage aspects of the property is desirable.

Wij zijn op 14 december 2018 richting Zwitserland gegaan om de Bernina Express te ervaren. We ontmoeten in Zürich: Gitta, een geboren Nederlandse, gehuwd met een Zwitser. Ze woont al 10 jaar in Zwitserland .

Aan boord van de comfortabele Bernina Express, die ons door de Unesco omgeving tussen het Zwitserse Thusis en het Italiaanse Tirano voert, spreken we Dhr. Reto Mathiuet (SGfB Counselling Team Coaching Organisation Entwicklung Vorstand Smitglied SEV LPV RhB Mitglied dr Peko Lokfuhrer RhB) en Luca Zanolari, express Zugbegleiter.

Eerste indruk van Gitta is heel herkenbaar. Ze weet van het bestaan van de Bernina Express en van de Unesco Werelderfgoedstatus. Ze is er net als velen in haar omgeving trots op, maar heeft de tour die wij gaan doen zelf nog nooit ervaren. Drempel is de tijd die er voor moet worden uitgetrokken en de factor weer die speelt. Want als het mistig is zie je niets.

We verblijven in het mooie, middeleeuwse bergstadje Chur. Het oudste stadje van de regio waar de Bernina Express start. Wat meteen opvalt is een mix van winkels waaronder veel juweliers en maar liefst 130 restaurants. Maar ook kleinschalige supermarkten. De stad is keurig onderhouden met een fraai en zeer goed geoutilleerd station.

De Bernina Express vertrekt op 15 december exact om 08.32 uur. We worden hartelijk en gastvrij ontvangen. Het is laagseizoen, zo vertelt de heer Zanolari. Samen met ons gaan nog 55 passagiers de iconische treinreis ervaren. Terwijl in de zomermaanden en straks rond de kerstdagen vaak zeker gemiddeld 230 gasten aan boord zijn.

Hilda Boesjes in gesprek met Reto Mathiuet en Luca Zanolari

Het personeel van de Express is flexibel inzetbaar. Uitermate vriendelijk en gastvrij. Verder beschikt men over een schat aan kennis over de spoorlijn, haar historie en alles wat er onderweg te zien is. Met de gasten worden vriendelijke praatjes gemaakt en geladen met een sterk empatisch gevoel, waarop men is geselecteerd, worden gasten tegemoet getreden. Wij voelen ons meteen meer dan welkom.

Dit ook dankzij de perfecte inrichting en propere uitstraling; de goede zitplaatsen, de verzorging aan boord en het prachtig uitzicht door de kraakheldere panorama ramen. Op het uitklaptafeltje voor ons is een routekaart afgebeeld. Een vriendelijke mechanische stem verstrekt bij elk hoogtepunt dat wordt gepasseerd interessante informatie in het Duits en Engels. Voor wie wat meer informatie wenst is er een gratis app. Deze is eenvoudig en snel te downloaden omdat er in de trein goed functionerende WiFi aanwezig is. "infoT(r)ainment". Hier is ook het Italiaans als taal toegevoegd. (in het Woudagemaal werken we met apps in 11 talen).

Het ticket dat we hebben gekocht is een tweedeklas ticket en is heel betaalbaar. Kosten: CHF 139,00. De reis gaat van Chur naar Tirona en weer terug. In totaal 8 uren.

Bij het ticket inbegrepen is een prima lunch in het Italiaanse Tirano, een typische Italiaanse stad met een keur aan winkeltjes en prima restaurants. We kunnen voor de lunch kiezen uit 4 restaurants. Inwoners van Italiaanse dalsteden, zoals Tirano, gebruiken deze zelfde Bernina Express om de smog in de stad te ontvluchten en van de frisse lucht in de Alpen te genieten.

We praten uitgebreid met onze gastheren. Die beiden al een lange reeks van jaren aan de Rhätische Bahn en de Bernina Express verbonden zijn. De heer Mathiuet, die tijdens de reis een deel als machinist is ingezet, is de derde generatie in zijn familie die verbonden is aan het spoor. Luca Zanolari is al 34 jaar aan de lijn verbonden. Ze zijn meer dan trots op de spoorlijn, haar historie en de Unesco Werelderfgoed status. Wij worden dat met hun, voor zover we het nog niet waren vanwege ons band via Unesco, als we ontdekken dat één van de grondleggers van de Rhätische Bahn op 7 febr. 1888, een Nederlander is te weten: Willem-Jan Holsboer (1834-1898).

Wie zei er dat Zwitsers gereserveerd en afstandelijk zijn? Wij zitten al snel in de eerste klas coupé en ons wordt zelfs een blik bij de machinist gegund.

De reis voert van hoogtepunt naar hoogtepunt. Door 20 woongemeenschappen, door 55 tunnels en over 196 bruggen. Overduidelijk is hoe de omgeving ooit en nu nog veel profijt heeft van deze hoogstanden in techniek: een spoorlijn in een schier onherbergzame omgeving.

Duidelijk wordt dat de grote publiekstrekker de Bernina Express, gebruik maakt van alle faciliteiten van de spoorwegmaatschappij Rhätische Bahn.

Het is een min of meer zelfstandig onderdeel dat haar voortbestaan dankt aan toerisme. Van de circa 1450 mensen die bij de spoorlijn werken zijn er ca 120 verbonden aan de Bernina Express. Machinisten worden zowel op de reguliere als toeristen treinen ingezet. Ze vervoeren als het moet ook hout en brandstof.

Het opleidingsniveau is hoog en goed. Er zijn jaarlijks verplichte her- en bijscholingen. Met vrijwilligers wordt niet gewerkt. Alle medewerkers zijn in vaste dienst. Bij het Woudagemaal worden ontvangsten verzorgd door vrijwilligers, maar net als bij het spoor worden de technische taken in het gemaal uitgevoerd door professionals. De vrijwilligers worden ook voor hun taken opgeleid maar het verplichtingsniveau is anders.

De Bernina Express over één van de bruggen welke perfect in het landschap past

Route

De route is prachtig. Meer dan duidelijk blijkt het effect dat de spoorlijn had en nog heeft op de omgeving. In 1904 werd hij officieel in gebruik genomen en raakten geïsoleerd gelegen gemeenschappen ontsloten. Waarmee ze zich konden ontwikkelen. Een deel van de route, die de trein rijdt, is tot op de dag van vandaag alleen via de spoorlijn ontsloten. Houthandel is nog steeds een economische peiler, evenals een slimme route voor brandstof. Daarnaast is de energie gewonnen uit waterkracht. We zien onderweg meerdere stuwmeren en stuwen.

Adriatisches Meer

Het energiebedrijf Imswerk is de grootste werkgever in het kanton Graubünden. Direct gevolgd door de Rhätische Bahn. Het spoor en de treinen, lees toeristische ontwikkelingen, waren meteen na de opening al een interessante voor de gegoede burgerij in Europa. Welgestelden stonden zich er graag op voor de wereld te ontdekken en te reizen onder stoom. En ze wisten de spoorlijn die Zwitserland met Italië verbindt te vinden! In de beide wereldoorlogen kwamen de ontwikkelingen stil te liggen om meteen daarna weer op de bloeien. Kwaliteit en het doorontwikkelen daarvan hadden continu aandacht. In 1973 reed de Bernina Express haar eerste rit. In 1985 werden de eerste treinen met panorama daken in gebruik genomen. Inmiddels is daar de tweede generatie.

De Panorama treinen zijn onderdeel, met aparte wagons, van de reguliere treinverbinding Chur - Tirano. Dit schept een band, want ons stoomgemaal maakt deel uit van de kunstwerken waarmee Wetterskip Fryslân regulier het water managent in Friesland. Per jaar faciliteert de Bernina Express zo'n 250.000 gasten (20 % Aziatisch, 60 % Europees, 20% divers). De nauw verwante Glacier Express zelfs 350.000.

Er wordt door de Rhätische spoorwegonderneming gemiddeld 1 miljoen Zwitserse Francs geïnvesteerd in veiligheid en onderhoudt. Zaken als Rolstoelvriendelijkheid tot eisen van Unesco zijn hierbij aan de orde.

Elke trein wordt dagelijks gewassen. Elke rit met de Bernina Express moet worden begeleid. Er wordt 365 dagen per jaar gereden.

Activiteiten als kite-snowboarden, mountainbiken, hiking, skiën etc die we onderweg tegenkomen bewijzen dat de Unesco status eigentijdse ontwikkelingen niet in de weg staan.

Unesco voordeel

In 2008 werd de Unesco Werelderfgoedstatus verworven. Daar zijn beide mannen uiterst trots op. Mathiuet benadrukt dat hierdoor de natuurlijke waarden optimaal beschermd zijn, hetgeen voor hem van groot belang is. Verder natuurlijk het behoud van de cultuur en de lijn voor het nageslacht.

Ik ben verrast onderweg authentieke stenen koepeltjes bestemd voor koeling en het bewaren van etenswaar te ontdekken, die ik eerder alleen op het eiland Saint Kilda (tussen Schotland en IJsland) had gezien.

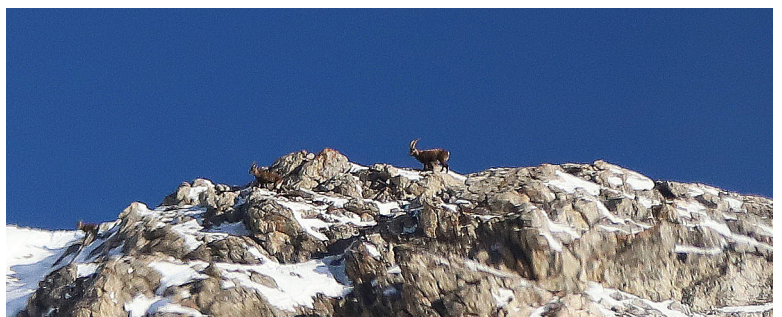
Stenen 'iglo's' voor het bewaren van o.a. kaas.

Ook staan er in kleine voormalige woon- werkgemeenschappen nog de authentieke huisjes getransformeerd tot vakantiewoningen maar met strenge regels ivm behoud van uiterlijk. Bij het aanpassen en bouwen van bruggen, viaducten of galerijen in het kader van veiligheid wordt volgens de duidelijke en stikte regels van Unesco gewerkt. Dat houdt in dat er in dergelijke gevallen bv oorspronkelijke bouwstenen in plakken worden gezaagd om daarmee nieuwe bouwwerken te bekleden en een authentiek uiterlijk te geven.

één van de vele galerijen van de Unesco Werelderfgoedroute

De Unesco Status brengt bewustwording van authentieke maar ook natuurlijke waarden. De fraaie bloemvalleien, de geothermie, de kracht van water, de rotsen als habitat voor steenbokken en unieke diersoorten.

Steenbokken gespot tijdens deze treinreis

Maar ook de bewustwording van de veranderingen in weer en klimaat.

De gletsjer, waaraan de Bernina Express haar naam te danken heeft, is in de laatste 40 jaar maar liefst 3 kilometer teruggetrokken. Afgelopen zomer zelfs 40 meter. De universiteit van Utrecht heeft hier sensoren staan om het smelten van het ijs te monitoren.

De Bernina gletsjer

De stuwweren, de oorsprong van de Rijn hier in de buurt, het opwekken van energie uit water en het belang van zoet water voor de wereld zijn gezamenlijke thema's.

Klimaatverandering, het managen van water in ons land onder de zeespiegel ten opzichte van watermanagement ver boven de zeespiegel, en de verscheidene banden die we ontdekken, geven een gevoel van verbondenheid.

Ook wat ons betreft is de Unesco status van grote waarde. De status maakt ons tot wereldvermaarde iconen die het meer dan waard zijn te worden bewaard voor het nageslacht. De combinatie van techniek, cultuur en het belang van water is wat het Woudagemaal met de Rhätische Bahn verbindt. Bezoekers uit de hele wereld worden zich van dit alles bewust en krijgen begrip voor wie wij zijn en hoe wij leven en overleven op ons eigen stukje aarde met Respect als belangrijkste uitgangspunt. Maar ook educatie is voor beide Unesco werelderfgoederen een steeds belangrijker thema.

Daarnaast wordt momenteel de directe omgeving van het Woudagemaal ontwikkeld en toegankelijk gemaakt voor bezoekers zodat naast techniek ook natuurwaarden aan de orde zijn.

Rhaetian Railway in the Albula/Bernina Landscapes

*Feit is dat wij van de
Rhätische Bahn en
het Woudagemaal na ons
inspirerende
bezoek Vrienden voor het
leven zijn.*

Reto Mathiuet en Luca Zanolari komen vast en zeker eens langs in Lemmer. Zo ook Gitta, haar Zwitserse man en haar Nederlandse moeder.

Ondertussen ontsluit de Rhätische Bahn nog steeds de regio tussen Chur (Zwitserland) en Tirano (Italië) en heeft het Woudagemaal nog steeds een belangrijke rol in het beheren van het water in Friesland door Wetterskip Fryslân.

Sonja Hijlkema , communicatie en promotie

Hilda Boesjes - Beljon, directeur Unesco Werelderfgoed Ir. D. F. Woudagemaal, Lemmer

